

Titel

Fler firar den svenska nationaldagen

Författare

Klara Bové, fil master, är verksam som biträdande undersökningsledare vid SOM-institutet, Göteborgs universitet. Hennes forskningsintressen kretsar kring attityder till EU i allmänhet och miljö och hållbarhetspolicy inom EU i synnerhet.

Henrik Ekengren Oscarsson, professor, lärare och forskare vid statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Hans forskning är inriktad på väljarbeteende och opinionsbildning. Han är ansvarig för det svenska Valforskningsprogrammet och föreståndare för SOM-institutet

Förhandspublicering

Publiceringsdatum online: 2017-05-30

Tillgänglig via: www.som.gu.se/publicerat/bocker/70larmar

Kapitlet ingår i SOM-institutets sjuttionde forskarantologi *Larmar och gör sig till* (red. Andersson, Ohlsson, Oscarsson och Oskarsson).

Boken publiceras i sin helhet den 28 juni 2017

*En skugga blott, som går och går, är livet,
en stackars skådespelare, som larmar
och gör sig till, en timmes tid på scenen
och sedan ej hörs av.
Det är en saga
berättad av en däre.
Låter stort,
betyder intet.*

Macbeth (akt 5:5)

FLER FIRAR DEN SVENSKA NATIONALDAGEN

KLARA BOVÉ OCH HENRIK OSCARSSON

Sammanfattning

SOM-institutets återkommande studier av svenska folkets deltagande i olika ritualer och högtider visar att nationaldagsfirande blir vanligare. Mellan 2011 och 2016 ökade andelen som firar nationaldagen från 25 till 31 procent. I det här kapitlet undersöks hur nationaldagsfirandet utvecklats över tid i olika grupper. Vi ställer också frågan om i vilken utsträckning firandet är en politisk handling och om svenska folkets firande har blivit mer politiserat över tid. Resultaten visar att benägenheten att fira nationaldagen har ökat i de flesta befolkningsgrupper. Firandet har ideologiska övertoner – personer som står till höger i politiken firar oftare 6 juni än personer till vänster – men sambanden är inte starka. Mest utbrett nationaldagsfirande finner vi hos Sverigedemokraternas sympatisörer och hos de som har mycket stort förtroende för kungahuset.

Den svenska nationaldagen den 6 juni¹ – som också kallas Svenska flaggans dag – firas huvudsakligen till minne av dagen då Gustav Vasa valdes till kung 1523 och Sverige blev en självständig stat (Larsson, 2002). Flera andra för Sverige helt avgörande historiska händelser har inträffat – åtminstone ungefärligen – på samma datum, exempelvis undertecknandet av 1809 års regeringsform. Men själva firandet är en ny företeelse (Hagerman, 2015). Först 1916 – mitt under det första världskriget – instiftades Svenska flaggans dag den 6 juni. Och det skulle dröja ända till 1983 innan datumet blev nationaldag och fram till 2005 innan den 6 juni blev en helgdag (Swahn, 2014).

I det här kapitlet undersöker vi med hjälp av SOM-undersökningarna 2011 och 2016 hur firandet av nationaldagen har utvecklats i olika grupper av befolkningen. Hur vanligt är det att fira nationaldagen? Finns det grupper som firar nationaldagen mer än andra? Vi ställer också frågan i vilken utsträckning ett svenskt nationaldagsfirande kan betraktas som en ideologisk handling. Finns det ett samband mellan politiska ställningstaganden och benägenheten att fira nationaldagen? Och i så fall, hur utvecklas detta samband över tid: Finns det en ökad ideologisk polarisering av fenomenet att fira svenska flaggans dag?

Utredningen som till slut ledde till att Sveriges nationaldag blev en helgdag fokuserade främst på den ekonomiska betydelsen av att införa ännu en helgdag i kalendern. På bekostnad av annandag pingst blev den 6:e juni till slut nationaldag och de ekonomiska effekterna av bytet beskrevs som försumbara (SOU 2004:45). Vid sidan av ekonomiska överväganden åberopades ett antal andra värden som

skulle främjas genom att göra den 6:e juni till helgdag: en stärkt nationell gemenskap, en starkare svensk identitet och ökad stolthet över att leva i Sverige för såväl svenskfödda som utlandsfödda. Att göra nationaldagen till helgdag sågs som en åtgärd för att bryta segregationen i det svenska samhället. Ett ytterligare argument som lyftes var det att mörka krafter under en tid hade erövrat våra nationella symboler vilket inte ansågs acceptabelt (SOU 2004:45). Startskottet för utredningen om införandet av nationaldagen som helgdag sågs ha skett på den socialdemokratiska partikongressen i Västerås 2001 men utredningen i sig vittnar inte om några tydliga partipolitiska ståndpunkter i frågan (Hagerman, 2015). Att stärka den nationella identiteten och kontrollera nationella symboler är vanliga ingångspunkter i forskning kring nationaldagsfiranden och dess betydelse världen över (Elgenius, 2014). Utbrett nationaldagsfirande framställs ofta som en symbol för nationellt samförstånd och enighet, men sammanhållning och solidaritet behöver inte följa. Exempel på nationaldagsfirande som har en stor symbolisk betydelse för nationell enighet är Bastiljedagen i Frankrike, 4:e juli i USA och firandet av 17:e maj i vårt grannland Norge (Elgenius, 2011). Vad som avgör om en nationaldag firas storskaligt eller inte förklarar Elgenius (2011) med nationernas historia och det offentliga inblandning i firandets design.

Ett skandinaviskt perspektiv

Sverige delar delvis historia med sina skandinaviska grannar men firandet av motsvarande nationaldagen i Sverige, Norge och Danmark skiljer sig åt. Skillnaderna i firandet kan spåras till de historiska allianser som knutits men framförallt till de som brutits.

Till skillnad från i Danmark och Sverige var införandet av nationaldagen i Norge ett viktigt steg i att legitimera nationens plats på kartan. Norges historiska arv med påtvingade unionsmedlemskap med både Danmark och Sverige stoppade inte norrmännen från att fira sin grundlagsdag. Tvärtom har det stärkt dess betydelse. Under tiden Norge var i union med Sverige tog det 80 år innan Sverige erkände den norska flaggan. Firandet av 17:e maj blev därför en viktig del av motståndet mot unionen (Elgenius, 2014).

I Norge firas grundlagsdagen den 17:e maj med stor uppståndelse. Runt 70 procent av befolkningen uppgav att de deltagit i ett *offentligt firande* av grundlagsdagen vid mätpunkter 1998 och 2013 (Botvar m fl., 2013). Firandet involverar stora barntåg och medborgarparader genom centrum i stora och små städer samt kungafamiliens deltagande från det kungliga slottets balkonger i Oslo. Dagen är en helgdag med ledigt från arbete och skola. Barnparaden organiseras av skolorna och barnen går i paraden skolklassvis. Civilsamhället och kommunala aktörer går samman för att tillsammans organisera firandet. Barnens tydliga inblandning i firandet gör att föräldrar med barn i skolåldern i större utsträckning än äldre deltar i firandet av 17:e maj. Det går inte att utläsa några skillnader mellan olika utbildningsnivåer och

andelen som firar nationaldagen (Botvar m fl., 2013). Förutom att barnen spelar en stor roll i firandet etableras traditionen i tidig ålder och firandet av nationaldagen blir därför en naturligt återkommande händelse.

I Danmark firas grundlagsdagen den 5:e juni varje år i en jämförelsevis blygsam omfattning. Grundlagsdagen firas till minne av införandet av Danmarks första grundlag den 5:e juni 1849. År 2013 uppgav endast 6 procent av danskarna att de deltagit i ett *offentligt firande* av grundlagsdagen. Samma andel 1998 var 5 procent (Botvar m fl., 2013). Under åren 1891 till 1975 var dagen en lagstadgad halv helgdag men idag firas dagen sparsamt och är ingen helgdag. Ledigheten på dagen bestäms av stängningslagen som reglerar detaljhandelns öppettider och därmed anställda i detaljhandelns arbetstider. Politiker framträder ofta offentligt på grundlagsdagen och håller tal på dagen som firar den danska demokratin.

Andelen som uttryckligen uppgav att de *inte* firade nationaldag/ grundlagsdag 2012 var 11 procent i Norge, 57 procent i Sverige och 77 procent i Danmark (Botvar m. fl., 2013). Vem som firar och inte firar nationaldagen har i tidigare studier kopplats till livscykeln. Särskilt i Norge är firandet starkt förknippat med barnens centrala roll i firandet. Även religiösa värderingar förväntas spela roll då religiösa och nationella värderingar historiskt sett har hängt samman (Botvar m. fl., 2013).

I en jämförande skandinavisk undersökning från 2013 ställde KIFO (Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning, Norge) frågor om vilka kännetecken som var viktiga för att identifieras som *riktigt* svensk/norsk/dansk. Att kunna språket, att respektera nationell lag och mänskliga rättigheter tyckte 90 procent av de svarande i alla tre länder var mycket eller ganska viktiga kännetecken. Mindre vikt lades vid kännetecken som är svåra att förändra, så som att vara född i landet eller att ha bott i landet merparten av sitt liv. Sammantaget utmärkte sig dock svenskar genom att genomgående lägga mindre vikt vid kännetecknens betydelse för att vara riktigt svensk (Botvar mfl., 2013). Studien från KIFO 2013 visar att svenskar jämfört med norrmän och danskar i minst utsträckning använder sig av den svenska flaggan som symbol: andelen svenskar som inte använt svenska flaggan alls under det senaste året ökade i Sverige från 18 till 45 procent mellan 1998 och 2013. Andelen "aldrig-användare" ökade även i Danmark och Norge under samma period men från betydligt mer blygsamma nivåer. Norrmän använder sin flagga mest följt av svenskar och sist danskar. Men då danskarna hissar flaggan mest på privata fester och födelsedagar är andelen som aldrig använder flaggan högst i Sverige (Botvar mfl., 2013). Flaggviftande och paraderande har inte varit något stort inslag i den svenska stadsbilden.

Det ligger nära till hands att misstänka att nationaldagsfirare har en starkare känslomässig bindning till Sverige som land, dess kultur, historia och traditioner än de som inte firar nationaldagen. Det svenska folket må känna stolthet över Sverige och understundom uppvisa välfärdschauvinism, men manifestationer av patriotism eller känslor av nationalism har varit relativt ovanliga. År 2015 ändrades den svenska medborgarskapslagen i syfte att använda medborgarskapet som ett

viktigt redskap i integrationspolitiken. Svenska kommuner har sedan lagändringen ansvar för att anordna en särskild medborgarskapsceremoni för de personer som på annat sätt än genom födseln har blivit svenska medborgare. Medborgarskapsceremonier skall äga rum minst en gång om året. Några kommuner hade redan före lagändringen använt sig av medborgarskapsceremonier för att välkomna nya svenska medborgare, ett firande som ofta ägt rum i samband med nationaldagen den 6 juni. Ansvaret för att arrangera medborgarskapsceremonier på nationaldagen öppnar för att kommuner i högre utsträckning än tidigare anordnar nationaldagsfiranden för alla kommuninvånare, inte bara för nyblivna medborgare.

Med bakgrund i den forskning som tidigare gjorts i en skandinavisk kontext undersöker vi i det här kapitlet med hjälp av SOM-undersökningarna 2011 och 2016 hur firandet av nationaldagen i Sverige har utvecklats i olika grupper av befolkningen. Vilka befolkningsgrupper tillhör de flitigaste nationaldagsfirandena? Har firandet förändrats över tid? Vi vill också undersöka om firandet av nationaldagen har politiska eller ideologiska övertoner. Finns det något samband mellan ideologiska ställningstaganden och benägenheten att fira 6 juni? Och om det är så, finns det då tecken på en ökad politisk polarisering av nationaldagsfirandet i Sverige?

Ritualer och högtider i Sverige 2011 och 2016

I 2016 års SOM-undersökning genomfördes den andra mätningen av svenska folkets deltagande i olika ritualer och högtider. Frågan vi ställde var: "Under de senaste 12 månaderna, gjorde du något av följande?". Valet av vilka ritualer och högtider som mättes grundar sig i många olika överväganden. Den ursprungliga frågan från 2011 utformades i samverkan med två olika forskningsprojekt: ett sociologiskt projekt om deltagande i protester och sociala rörelser (Wennerhag, 2012) och ett religionssociologiskt projekt (Bromander, 2012). För att frågan skulle kunna besvaras av så många samhällsgrupper som möjligt kompletterades urvalet av religiösa högtider och politiska protester med högtider såsom nationaldagen, skolavslutning och midsommar. De andra ritualerna och högtiderna valdes ut på grund av att de potentiellt kan användas för ett stort antal andra typer av analyser: Möjligheten att kunna åka på semesterresa valdes ut som en väl fungerande klassmarkör. Melodifestivalen valdes ut på grund av att det är en av de största återkommande mediaevenen. Firandet av *eid al fitr* – avslutningen av Ramadan – sågs som en värdefull indikator för att uppskatta andelen muslimer bland de svarande i SOM-undersökningarna.

Vid det andra undersökningstillfället 2016 uteslöts några religiösa högtider och protestaktiviteter till förmån för några relativt nytillkomna, och ibland ifrågasatta, högtider såsom *Alla hjärtans dag* och *Halloween*. I tabell 1 redovisas samtliga högtider och ritualer som undersökts i de båda SOM-undersökningarna. Vi har rangordnat dem efter popularitet. Fira jul är den i särklass mest populära ritualen (94 procent) (Stenberg, 2015), följt av firande av egen födelsedag (som lägst 85

procent) och midsommar (lägst 84 procent). Till de minst vanligt förekommande ritualerna och högtiderna hör 1:a-majdemonstrationer, demonstrationer mot rasism, Pridefestivalen och firandet av avslutningen av Ramadan (som lägst 2 procent).

Resultaten visar på en stor stabilitet för de flesta högtider och ritualer. I de flesta fall handlar det om några enstaka procentenheters förändringar mellan 2011 och 2016. Det är endast två förändringar som är statistiskt signifikanta. Det gäller för alternativet ”varit på semesterresa utomlands” som ökar från 57 till 61 procent och samt för nationaldagsfirandet den 6 juni, vilket ökar från 25 till 31 procent.

Tabell 1 Andel svenskar som under det senaste året har deltagit i någon form av ritual eller högtid 2011 och 2016 (procent, procentdifferenser)

	2011	2016	Förändring	Signifikans
Firade jul	–	94		
Firade din egen födelsedag	86	85	-1	-
Firade midsommar	86	84	-2	-
Varit på semesterresa utomlands	57	61	+4	*
Tittade på finalen i Eurovision Song Contest	–	55		
Tittade på finalen i Melodifestivalen	53	–		
Tände ljus vid någons grav i samband med alla helgons dag	51	–		
Firade alla hjärtans dag	–	40		
Firade skolavslutning	40	38	-2	-
Firade Sveriges nationaldag den 6 juni	25	31	+6	*
Firade Halloween	–	19		
Besökte musikfestival	–	18		
Var i kyrkan på 1:a advent	13	13	±0	-
Besökte midnattsmässa eller julotta	11	–		
Besökte gudstjänst under påskhelgen	10	–		
Deltog i 1:a maj-demonstration	3	4	+1	-
Deltog i demonstration mot rasism	3	–		
Firade avslutningen av ramadan (eid al-fitr)	2	3	+1	-
Deltog i Prideparad	1	3	+2	-

Kommentar: Frågan lyder: *Under de senaste 12 månaderna, gjorde du något av följande?* Lägst antal svarande 2011 var 3 072 och 2016 1 621 personer. Statistiskt signifikanta förändringar mellan 2011 och 2016 (tvåsidiga test för skillnad mellan procenttal) har markerats med stjärna. *=p<.05. De olika aktiviteterna har rangordnats efter hur vanligt förekommande de är.

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2011 och 2016.

Nationaldagsfirande hamnar på tionde plats i rangordningen och tillhör således inte någon av de vanligaste ritualerna och högtiderna av de som vi har undersökt. Men det är ändå en ansevärd del av befolkningen som firar: Mellan en fjärdedel och en tredjedel av svenskarna uppger i SOM-undersökningarna att de firat Sveriges nationaldag den 6 juni.

Jämförelsen mellan 2011 och 2016 visar att det blir vanligare att fira nationaldagen. Denna förändring – plus sex procentenheter – kommer att analyseras närmare längre fram i kapitlet. Tidigare undersökningar stödjer resultatet att firandet av nationaldagen ökar. När frågan ställdes om deltagande i ett *offentligt firande* av nationaldagen 1998 svarade 7 procent ja och motsvarande andel 2013 var 15 procent, en ökning med 8 procentenheter. I samma studie frågades det om andel som deltagit i *offentligt firande* av midsommar och även där ökade firandet från 25 procent 1998 till 42 procent 2013 (Botvar mfl., 2013). Att det frågas om *offentligt firande* antas vara anledningen till de lägre nivåskattningarna.

Vem firar nationaldagen?

Nästa frågeställning gäller om det finns befolkningsgrupper där nationaldagsfirandet är mer utbrett än i andra? I tabell 2 redovisar vi andelen som uppger att de firar den 6 juni i olika befolkningsgrupper 2011 och 2016. I tabellen återfinns också uppgifter om förändringen mellan åren med stjärnmarkeringar som visar om förändringen är statistiskt signifikant.

Våra analyser visar att nationaldagsfirandet är relativt jämnt fördelat över olika befolkningsgrupper. Det saknas könsskillnader och det råder endast små skillnader i utbildningsnivå och boendeort. Åldersskillnaderna är också relativt små även om det är den äldsta gruppen 65–85-åringar som är flitigaste nationaldagsfirarna med 33–35 procent.

Tillväxten över tid är också förhållandevis jämnt fördelad men har framför allt ägt rum bland de två grupperna medelutbildade (+9 respektive +10 procentenheter) och i grupper som vuxit upp utanför Sverige, det vill säga i annat land i Norden eller annat land i Europa (+13 respektive +14 procentenheter) eller som har föräldrar som vuxit upp i ett annat land i Europa (+15). Det kan tyckas överraskande att benägenheten att fira nationaldagen har ökat mest bland personer som inte vuxit upp i Sverige. Resultatet kan möjligen förklaras av den reviderade medborgarskapslagen där kommuner årligen ansvarar för att bjuda in nya svenska medborgare till medborgarskapsceremonier vilka ofta sammanfaller med firandet av nationaldagen.

Tabell 2 Nationaldagsfirande i olika befolkningsgrupper 2011 och 2016 (procent, procentdifferenser)

	2011		2016		Differens	Sig.
	Procent "Ja"	Antal	Procent "Ja"	Antal		
Samtliga	25	3 090	31	1 623	+6	***
Kön						
Kvinna	25	1 645	31	875	+6	***
Man	26	1 445	32	745	+6	***
Ålder						
16–29 år	23	481	30	260	+7	**
30–49 år	24	937	32	442	+8	***
50–64 år	20	849	28	457	+8	***
65–85 år	33	823	35	494	+2	-
Utbildning¹						
Låg	27	572	32	253	+5	-
Medellåg	23	906	32	500	+9	***
Medelhög	26	680	36	362	+10	***
Hög	25	779	26	481	+1	-
Stadland						
Ren landsbygd	22	451	30	237	+8	**
Mindre tätort	27	610	29	314	+2	-
Stad eller större tätort	26	1 411	34	767	+8	***
Sthlm, Gbg, Malmö	24	492	26	280	+2	-
H-region						
Stockholm	27	607	30	359	+3	-
Större städer	26	1 113	34	561	+8	***
Mellanbygd	26	536	33	281	+7	**
Tätbygd	25	162	26	89	+1	-
Glesbygd	24	171	29	86	+5	-
Göteborg	23	311	30	167	+7	**
Malmö	20	184	28	83	+8	-
Uppväxt						
Sverige	24	2 654	30	1 284	+6	***
Annat land i Europa	26	166	39	92	+13	**
Annat land utanför Europa	35	71	49	57	+14	-
Föräldrars uppväxt						
Sverige	25	2 744	29	1 284	+4	***
Annat land i Europa	24	341	39	190	+15	***
Annat land utanför Europa	35	115	44	90	+9	-

Kommentar: Frågan lyder: *Under de senaste 12 månaderna, gjorde du något av följande?*

¹ Låg = ej fullgjord obligatorisk skola eller grundskola, Medellåg = gymnasium, folkhögskola eller motsvarande, Medelhög = eftergymnasial utbildning, men ej examen från högskola/universitet, Hög = examen från högskola/universitet. För frågeformuleringar, se tabellkommentaren till tabell 1. För fler statistiska detaljer kring skattningsarna, se Bové & Oscarsson (2017).

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2011 och 2016.

Är nationaldagsfirandet en ideologisk handling?

För att pröva i vilken utsträckning firande av nationaldagen kan betraktas som en handling med ideologiska eller politiska övertoner redovisar vi i tabell 3 benägenheten att fira nationaldagen bland svarande med olika vänster-högerideologi, partisympati, gudstro och förtroende för kungahuset. Vi har också undersökt samband mellan nationaldagsfirande och åsikter i specifika sakfrågor i jakten på spår efter skillnader som är kopplade till ideologi. Analysen är i huvudsak explorativ men med en grundidé om att firandet av nationaldagen skulle vara knutet i första hand till traditionalistiska eller konservativa värderingar.

Ett historiskt exempel på att nationaldagen som fenomen knappast kan sägas ha varit befriad från politiska stridigheter är när Radiotjänst – föregångaren till Sveriges Radio – fick kritik för utebliven rapportering från firandet den 6 juni 1928. Konservativa kritiker ansåg att denna undlåtenhet var ett missriktat politiskt ställningstagande mot ”opolitiska nationella högtidsdagar”. Radiotjänsts riksprogramchef försvarade sig inledningsvis mot kritiken med argumenten att det alls inte handlade om en nationaldag och att firandet endast ägt rum i Stockholm. Senare fick han göra avbön genom att proklamera att Svenska flaggans dag minsann skulle bli ett stående inslag i rapporteringen. Det retade i sin tur upp ytterligare grupper och sedan var debatten igång (Djerf-Pierre & Weibull, 2001).

I Sverige finns ett klart samband mellan vänster-högerinställning och nationaldagsfirande. Benägenheten att fira nationaldagen är klart högre bland personer långt till höger (42 procent 2016) jämfört med personer som står långt till vänster (20 procent 2016). Den skillnaden – 22 procentenheter 2016 – har dock inte ökat nämnvärt sedan den första mätpunkten 2011. Det är främst i gruppen ’varken till vänster eller till höger’ som nationaldagsfirande har blivit mer populärt mellan 2011 och 2016 (+11 procentenheter).

När det gäller partisympati är det Kristdemokraternas sympatisörer som tillhör de flitigaste nationaldagsfirarna både 2011 och 2016 (37 respektive 41 procent). År 2016 har KD-sympatisörerna fått sällskap i tätpositionen av Sverigedemokraternas sympatisörer (41 procent). Gruppen av sverigedemokratiska sympatisörer – som vuxit sig större mellan 2011 och 2016 – är den grupp där nationaldagsfirandet har blivit klart vanligare (+11 procent). Vänsterpartiets och Miljöpartiets sympatisörer är de grupper där nationaldagsfirande är minst utbredd vid båda mätillfällena 2011 och 2016 (mellan 13-22 procent). Även hos Vänsterpartiets sympatisörer har firandet dock blivit mer vanligt under perioden (+7 procentenheter).

När det gäller andra ideologiska markörer för att förklara nationaldagsfirande har vår ansats av nödvändighet fått vara mer explorativ. I de delundersökningar där frågor om nationaldagsfirande har ställts har det inte funnits särskilt många indikatorer för konservativa vanor, attityder eller beteenden som skulle kunna användas för regelrätt hypotestestande. Vi har dock funnit ett samband som illustrerar att det kan finnas en slagsida åt konservativa och traditionalistiska värderingar bland

Tabell 3 Nationaldagsfirande efter vänster-högerideologi, inställning i sakfrågor och partisympati 2011 och 2016 (procent, procentdifferenser)

	2011		2016		Differens	Sig.
	Procent "Ja"	Antal	Procent "Ja"	Antal		
Samtliga	25	3 090	31	1 623	+6	***
Ideologisk självplacering¹						
Klart till vänster	17	304	20	158	+3	-
Något till vänster	22	630	20	309	-2	-
Varken eller	24	875	35	532	+11	***
Något till höger	27	849	35	399	+8	***
Klart till höger	37	343	42	182	+5	-
	(tau=+.12)		(tau=+.16)			
Partisympati²						
Vänsterpartiet	13	172	20	95	+7	-
Socialdemokraterna	24	774	28	410	+4	-
Centerpartiet	30	135	31	119	+1	-
Liberalerna	30	192	31	88	+1	-
Moderaterna	28	939	34	354	+6	**
Kristdemokraterna	37	84	41	34	+4	-
Miljöpartiet	22	337	22	60	±0	-
Sverigedemokraterna	30	148	41	205	+11	**
	(eta=-.10)		(eta=.14)			
Bett till Gud						
Minst någon gång i månaden	34	622	47	346	+13	***
Mindre än någon gång i månaden/aldrig	23	2 417	27	1 250	+4	-
	(tau=-0.10)		(tau=-.18)			
Förtroende för hur Kungahuset sköter sitt arbete³						
Mycket stort	46	293	51	195	+5	-
Ganska stort	32	724	38	419	+6	-
Varken stort eller litet	21	1 069	25	554	+4	-
Ganska litet	19	448	26	178	+7	-
Mycket litet	18	456	23	238	+5	-
	(tau=-.16)		(tau=-.16)			

Kommentar: Frågan lyder: *Under de senaste 12 månaderna, gjorde du något av följande?*

¹Frågan lyder: *Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala.*

Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala? ²Frågan lyder: *Vilket parti tycker du bäst om idag?* Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. ³Frågan lyder: *Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?*

För fler detaljer om skattningarna, se Bové & Oscarsson (2017). Tau är ett sambandsmått på ordinalskalenivå som kan variera mellan -1 och +1. Eta är ett sambandsmått som visar styrkan i sambandet mellan en oberoende variabel på nominalskalenivå och en beroende variabel på intervallskalenivå. Måttet varierar mellan 0 och 1. Värdet nära noll innebär att samband saknas. Ju längre avstånd från 0 desto starkare är sambandet.

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2011 och 2016.

nationaldagsfirarna: Bland de som har ett mycket stort förtroende för hur kungahuset sköter sitt arbete firar hälften (51 procent) nationaldagen. Motsvarande andel bland de som har ett mycket lågt förtroende för kungahuset är 23 procent 2016. Detta samband har dessutom blivit starkare över tid. Detsamma gäller för religiösa aktiviteter som att be till Gud: De som ber till Gud oftare än en gång i månaden har en klart högre benägenhet att fira nationaldagen än de som mer sällan ber till Gud, och bland de flitiga bedjarna ser vi en signifikant ökning av benägenheten att fira nationaldagen, från 34 till 47 procent mellan 2011 och 2016.

Av de sakfrågor vi kan analysera tillsammans med nationaldagsfirande 2016 återfinns svaga samband för frågan om att ta emot färre flyktingar ($\tau = -.10$): Benägenheten att fira nationaldagen är klart större bland de som anser att förslaget är mycket bra (39 procent) jämfört med gruppen som anser att förslaget är mycket dåligt (20 procent). Övriga undersökta sakfrågor uppvisar ännu svagare samband: vinstutdelning ($\tau = +.09$), glesbygdstöd ($\tau = -.04$), alkoholskatt ($\tau = -.04$), utlandsbistånd ($\tau = -.08$) och turkiskt EU-medlemskap ($\tau = -.02$). Det finns ingen distinkt annorlunda sakfrågeprofil för nationaldagsfirande med undantag från självplacering längs vänster-högerskalan ($\tau = +.16$) och möjligen för frågan om huruvida Sverige ska införa republik ($\tau = +.14$) där de främsta republikförespråkarna 2011 hade en klart lägre benägenhet att fira nationaldagen (15 procent) än de som tyckte förslaget om republik var mycket dåligt (34 procent). Vänster-högerideologi och attityder som har med kungahuset, monarkins ställning och gudstro att göra uppvisar de starkaste sambanden med nationaldagsfirande.

Svaret på frågan om huruvida nationaldagsfirande är en ideologisk handling kan besvaras med ett ja. Samtidigt är inte ens det starkaste sambandet vi hittat så här långt – sambandet mellan vänster-högerideologi och firande – anmärkningsvärt starkt. Framtida forskning behöver undersöka mer systematiskt än vi har haft möjlighet att göra hur nationalistiska, traditionella och konservativa värderingar påverkar benägenheten att fira Sveriges nationaldag. Det står dock helt klart att det är en ritual som är vanligare bland personer med högerideologi.

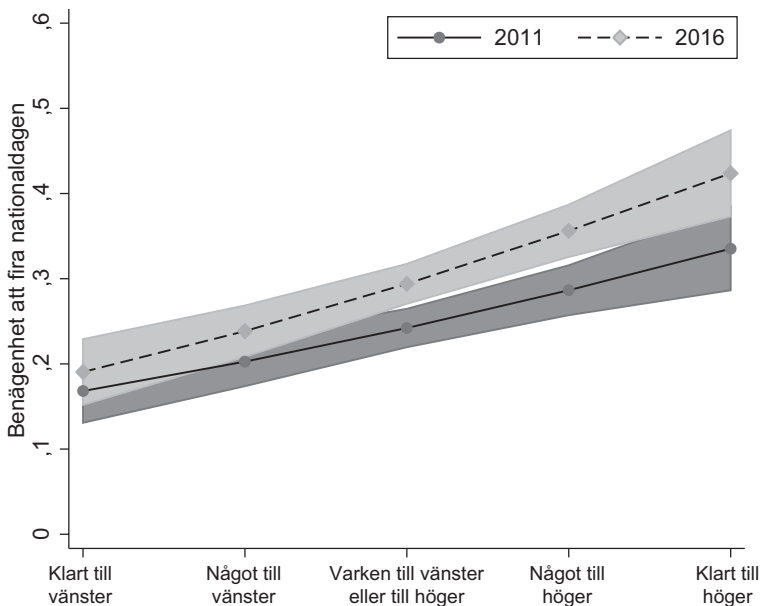
Fira nationaldagen: en allt mer ideologiserad handling?

Vi vet från tidigare forskning att nationalistiska och traditionalistiska värderingar har blivit mer politiserade under de senaste åren och genererar förändringar av konfliktstrukturen i det svenska partisystemet (jämför Henrik Oscarssons kapitel i denna volym). Mot bakgrund av den förändringen skulle man kunna förvänta sig att se en allt starkare ideologisering även av sådant av deltagande i ritualer och högtider. Särskilt de ritualer som har som explicit syfte att stärka den nationella sammanhållningen genom användande av specifikt svenska symboler som kungahuset eller den blågula fanan. Men är det verkligen så?

Vi har redan undersökt förändringar över tid för grupper med olika vänster-högerinställning utan att kunna finna tydliga evidens på att sambandet blir starkare

över tid. För att pröva huruvida det finns ett starkare samband mellan vänster-högeruppfattningar och benägenhet att fira nationaldagen genomförde vi även ett mer formellt hypotestest som bygger på en större regressionsmodell där vi kunnat ta hänsyn till många olika faktorer samtidigt. Resultaten presenteras i figur 1 och illustrerar att det båda åren funnits ett klart samband mellan ideologi och firande: ju längre till höger desto större benägenhet att fira nationaldagen. Dessutom framgår att firandet blivit mer populärt eftersom skattningarna för 2016 ligger högre än skattningarna för 2011. Sannolikheten att ha firat nationaldagen under det senaste året om en placerade sig i klart till vänster på vänster- höger skalan var 0,17 procent 2011 och 0,19 procent 2016. Samma siffror för dem som placerade sig klart till höger på samma skala var 0,33 procent 2011 och 0,42 procent 2016.

Figur 1 Sambandet mellan vänster-högerideologi och benägenhet att fira nationaldagen den 6 juni 2011 och 2016 (predicerade sannolikheter)

Kommentar: Figuren visar den förväntade andelen nationaldagsfirare och konfidensintervall för grupper med olika vänster-högeruppfattningar år 2011 och 2016. I modellen ingår en interaktionsterm för att skatta samspelet mellan vänster-högerideologi och tidpunkt, och som kontroller ingår kön, uppväxtland, utbildningsnivå, ålder och boendeort (se figur 2 för detaljer om olika befolkningsgrupper).

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2011 och 2016.

Däremot visar vår regressionsanalys att det inte finns någon signifikant interaktionseffekt, det vill säga sambandet har inte blivit starkare över tid. Däremot går resultaten i hypotesens riktning: lutningen på linjen är något brantare för 2016 än för 2011, men alltså långt från att vara statistiskt signifikant. Vi drar därmed slutsatsen att även om firandet blivit vanligare och även om det fortfarande finns ett tydligt samband med vänster-högerideologi, så har firandet som fenomen inte varit föremål för någon ytterligare polarisering under den senaste femårsperioden.

Avslutning

SOM-undersökningen 2016 visar att tre av tio svenskar i åldrarna 16–85 år (31 procent) firade nationaldagen den 6 juni. Andelen har ökat med sex procentenheter under den senaste femårsperioden. Firandet är mer utbrett bland personer som står till höger i politiken än bland personer som står till vänster. Personer som ber till Gud ofta och personer som har ett stort förtroende för att kungahuset sköter sina uppgifter bra har också en förhöjd benägenhet att fira nationaldagen.

Våra analyser visar att nationaldagen kan betraktas som ett firande med tydliga ideologiska övertoner. Men analysen visar också att den växande populariteten inte inneburit att sambanden med ideologi och politiska ställningstaganden har blivit starkare över tid. Ja, nationaldagen är till viss del en ideologisk handling. Nej, den har inte blivit mer politiserad över tid.

Not

¹ <https://nationaldagen.se/>

Referenser

- Botvar, Pål K., Holberg, Sunniva & Olaf Aagedal (2013). *Nasjonale symboler i Skandinavia*. En dokumentasjonsrapport. Oslo: Kifo-notat 2/2013.
- Bové, Klara & Henrik Oscarsson (kommande 2017). Nationaldagsfirande i Sverige 2011 och 2016. SOM-institutets rapportserie. Göteborg: SOM-institutet.
- Bromander, Jonas (2012). Ritualer, högtider och manifestationer. I Annika Bergström, Henrik Oscarsson & Lennart Weibull (red) *Framtidens skugga*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Dierf-Pierre, Monika & Lennart Weibull (2001). *Spegla, granska, tolka*. Stockholm: Prisma.
- Elgenius, Gabriella (2011). The politics of recognition: symbols, nation building and rival nationalisms. *Nations and Nationalism* 17(2), 396-418.
- Elgenius, Gabriella (2014). Varför är 17:e maj fortfarande så populär? En formel för lyckat nationaldagsfirande. *Bibliotheca Nova*, pp.92-107
- Hagerman, Maja (2015). Nationaldagen en skapad svensk tradition. I Lotta Fernstål, Petter Hellström, Magnus Minnbergh & Fredrik Svanberg (red) *Sverige i tiden*. Stockholm: Taberg Media Group

- Larsson, L.-O., 2002. *Gustav Vasa – landsfader eller tyrann*, Stockholm: Prisma.
- SOU 2004:45. Nationaldagen – ny helgdag. Stockholm: Finansdepartementet
- Stenberg, Maria (2015). *Julens vänner: 82 procent av svenskarna gillar julen*. Karlstad
Stockholm, & Stenberg; Vulkan [distributör].
- Swahn, Jan-Öjvind (2014). *Svenska traditioner*. Bromma, Ordalaget.
- Wennerhag, Magnus. (2012). Demonstrerandets normalisering. I Annika Bergström,
Henrik Oscarsson & Lennart Weibull (red) *Framtidens skugga*. Göteborg: SOM-
institutet vid Göteborgs universitet.

